

TÜRKİYE'DE SENDİKACILIK VE SENDİKALARIMIZ

Prof. Dr. Orhan TUNA

A — SENDİKACILIĞIMIZIN DOĞUŞU VE GELİŞMESİ

Türkiye'de birinci safhada, yani 1961 yılında tedvin edilen Cumhuriyet Anayasasına kadar, sendikaların istihdam şartlarına şekil veren bir müesseseye veya faktör olarak rolleri çok ehemmiyetsiz kalmış, bu meslek teşekkülleri, cılız mahiyet ve hüviyetleriyle, ancak ücret karşılığı çalışanlar bakımından bir dereceye kadar rağbet ve itibar görmüş, işverenler koalisyon hakkından faydalanma hususunda bir hayli geride kalmış, diğer bir ifade ile, meselelerini ferdiyetçi bir görüş ve davranış çerçevesi içinde ele alarak çözmeği, kısmen de geçmişin alışkanlıkları içinde menfaatlerine daha uygun bulmuşlardır. Filhakika sendikacılık hareketleri bakımından birinci safha olarak adlandırdığımız 1946-1961 devresinde, hususiyle işçi sendikaları, „Batılı-demokratik manada bir emek karteli hüviyet ve mahiyetini alamamış, emek arzı üzerindeki klâsik rolünü oynayamamış, istihdam şartlarının islâhı hususunda, varlığını hissettirecek bir tesire sahip olamamış, emek fiyatınının teşekkülünde asla söz sahibi bulunamamıştır. Bu durum karşısında yurdumuzda uzun bir devre zarfında, iş hukuku mevzuatının asgarî normları, cebrî tahkim rejimi ve kanunî asgarî ücret hadleri bir tarafa bırakılacak olursa, emek piyasasında bir Laissez-Faire ferdiyetçiliğinin hakim bulunduğunu söylemek ve işverenler arasındaki rekabetin, diğer sahalarda yanında, insan sırtından yürütüldüğünü iddia etmek mümkündür.

Diğer taraftan hususiyle İkinci Meşrutiyet devrinin dernek ve sendika teşkilîyle alâkalı mevzuatı ve bu mevzuata dayanan hareketlerle, Cumhuriyet devrinin 1924 tarihli Anayasasından ve 1926 tarihli Medeni Kanun hükümlerinden sarfınazar edildiği taktirde, işçi ve işveren cemiyetleri ve sendikalarının doğmasına yol açan kanunların 1938 tarihli Cemiyetler Kanununun bazı maddelerini değiştiren 1946 tarihli Cemiyetler Kanu-

nu ile, 1947 yılında yürürlüğe konan “İşçi ve İşveren Sendikaları ve Sendika Birlikleri Hakkında Kanun” olduğunu söyleyebiliriz. Zira bu tarihe kadar Cumhuriyet devrinde, umumî hükümler dışında, sendikacılık hareketlerinin, şekli mahiyette dahi olsa doğmasına imkân veren hususi mevzuat tedvin edilmek şöyle dursun, aksine 1936 tarihli İş Kanununda sendikacılıkla ilgili ve koalisyon yasaklarını yumuşatıcı tek bir hüküm dahi yoktur. Aslında Türk İş Kanunu bütün hükümleriyle sendikasız bir emek piyasası sistemini temsil etmekte, toplulukla iş uyumsuzluklarında taraf ve aracılık fonksiyonunu 1951 yılına kadar sadece işçi temsilcilerine vermekte, Ceza Kanununun yanı sıra, grev ve lokavt yasakları vaz etmektedir.

1938 tarihli Cemiyetler Kanununun sosyal sınıf esasına dayanan dernek teşkili yasaklarıyla ilgili tamamıyla otoriter, hatta totaliter karakterli hükmünü kaldıran 1946 tarihli Cemiyetler Kanunu bir yana bırakılırsa, yukarıda sözünü ettiğimiz Cumhuriyet rejiminin 1947 tarihli Birinci Sendikalar Kanunu gerek espirisi, gerek hükümleri itibarıyla kifayetsiz, anti demokratik ve mahdut tesirli bir kanundur. Hakikatte bu kanunun, İkinci Cihan Savaşı sonrasında daha çok dış siyasi ve askerî âmillerin zoruyla ve her ne olursa olsun, dünyamızda demokrasiyi temsil eden büyük devletler camiasına katılmak mecburiyetinin tesiriyle ve tıpkı çok partili rejime intikal gibi, atılmış adımlardan biri olduğuna şüphe yoktur. Nitekim kanun bir bütün olarak ele alınarak keskin bir tahlile tâbi tutulduğu taktirde, adeta zorlanarak çıkarılmış bir tedvin ve ihtiyath ve temkinli bir tedbir hüviyeti taşımaktadır. Gerçekten bahis konusu kanun sendika teşkilini izne bağlamakta, kurulan sendikalar üzerinde müessir bir idari kontrol sistemi tesis etmekte, sendikaların yabancı meslek teşekkülleriyle temas ve münasebetleri Bakanlar Kurulunun peşin müsaadesine bırakılmakta, bütün fikir işçileri sendika kurmaktan ve dolayısıyla bu hususta işçi sınıfına rehberlik etmekten mahrum kılınmakta, nihayet grev ve lokavt yasakları, İş Kanunu hükümleri yoluyla devam ettirilmektedir. Diğer taraftan o devrin hakim partisi işçileri kendi görüş ve düşüncesine uygun olarak, tip sendika statüleri hazırlamak ve işçi büroları tesis etmek suretiyle, koalisyon yasaklarını bu kanundan faydalanarak, “koalisyon mecburiyeti” şekline sokmak ve netice itibarıyla işçi hareketlerini, muayyen endişelerden hareket ederek zapt ve rapt altına almak istemiştir.

Öte yandan 1950 yılında iktidarın, “demokrat” sıfatını büyük bir titizlikle benimseyen muhalefet partisine intikali, geniş bir koalisyon hakkının kurulacağı hususunda bazı ümitlerin doğmasına yol açmakla bera-

Her, hâdiseler kısa bir müddet sonra, bu partinin mevcut zayıf, cılız ve etkatsiz işçi meslek teşekküllerine dahi tahammül edemediğini göstermiş, nitelik sendikalar üzerindeki baskı, yıllar geçtikçe şiddetlenmiş, bazı sendikalar kapatılmış veya takibata uğramış, bir kısım sendikacılar hapsedilmiş, Vekâletin elinde toplanan işçi ceza paraları meş'um maksatlar için kullanılmış, hülâsa faşist veya komünist rejimlerde çok rağbette olan, iktidarla işçiler arasındaki münasebetlere benzer bir sistem gittikçe köksalmiştir. Filhakika bu devrede tek bir istisnasıyla hiç bir Türk sendikasına, yabancı meslek teşekkülü ile münasebet kurma müsaadesi verilmemek suretiyle, sendikalarımız bir nevi hapisane hayatına mahkûm edilmiştir.

Böyle bir vasatta Türk işçilerinin sendikalar içinde teşkilatlanma bakımından çekingenlik ve ürkeklik göstermelerini tabii karşılamak lâzımdır. Nitelik 1948 yılında sendikalı işçi sayısı sadece 58 bin ve sendika sayısı ise 73 den ibarettir. Kurulan ilk iş kolu sendikası mensucat işçileri sendikasıdır. İlk sendikalar birliği yine 1948 de İstanbulda doğmuştur. Aslında birinci safhada sendikaların üye sayıları hakkında verdikleri bilgilerde mutlak bir sıhhat ve isabet aramamak lâzımdır. Zira üst üste üç ay aidat ödemeyen işçilerin üyelikle irtibatlarının kesilmesi icap ettiği halde, sırf prestij bakımından sendikalar iptal yoluna gitmemişler, netice itibariyle üyelik vasfı kalmayan bir çok işçiler üye olarak gösterilmiştir. Bu suretle 1961 yılına kadar Türkiye, işçilerin teşkilatlanmağa en az rağbet gösterdikleri, işverenlerin ise, ölü doğmuş bir kaç işveren sendikası müstesna, hiç organize olmadıkları bir memleket sıfatını muhafaza etmiştir. Hülâsa bu devrede istihdam şartlarının kollektif yoldan tanzimi gibi, sendikaların başlıca fonksiyonu olan düzen yerleşmek ve kökleşmek imkânını bulamamıştır.

Giriş mahiyetindeki bu izahtan sonra, şimdi Türk sendikalarının bugünkü durumu ve bünyesi hakkında rakam ve tablolara dayanmak suretile bilgi vermeğe çalışalım. Tablolarda ve yazıda bahiskonusu edilen istatistik malumat, Çalışma Bakanlığına intikal eden son ve en yeni bilgilerden faydalanılmak suretile istenmiştir. Ayrıca Türk-İş kaynaklarından da yararlanılmıştır.

B — SENDİKALARIMIZIN BUGÜNKÜ DURUMU

I — İşçi Sendikaları:

Çalışma Bakanlığındaki kayıtlara göre; 1967 yılı itibariyle Türkiye'deki işçi sendikalarının toplam sayısı 711 dir. Aşağıda bu 711 işçi sen-

dikasının, birkaç faktör bakımından kısa bir tahlili yapılmaya çalışılacaktır. Tahlilde esas alınan faktörler şunlardır:

- 1 — Tip İtibariyle İşçi Sendikaları,
- 2 — Mekan İtibariyle İşçi Sendikaları,
- 3 — İşkolları İtibarile İşçi Sendikaları.

1 — Tip İtibariyle İşçi Sendikaları :

Burada sendika tipleri bakımından, memleketimizde çoğunlukla kabul edilmiş olan yedili bir tasnif şekli kullanılmıştır. Filhakika aşağıda da görüleceği gibi, bu hususta , esas olarak 274 Sayılı Sendikalar Kanunu alınmakta, ancak kullanılan tasnif şeklinde ikinci derecede ayırmalara gidilmektedir. Zira burada bölge, lokal ve işyeri sendikası olarak ayrılan tipler, kanunda ayrıca tarif edilmemiş olup, yalnız “sendika” denmekle yetinilmiştir (Md. 9/1-274). undan dolayı mevcut sendikaların tiplerdeki dağılımına geçmeden önce, bu tiplerin tarifleri için kullanılan kriterlerin üzerinde durmakta fayda vardır.

İşkolu Sendikası (Millî Sendika, Türkiye Tipi Sendika) tipinin belirtilmesi için,, Yargıtay'ın 9.2.1967 tarihli kararını esas olarak almak zarureti vardır. Sözü geçen Yargıtay kararı şöyledir: “Bir send.kanın Türkiye çapında faaliyet gösterdiğinin kabulü için, tekmil faaliyetlerin belli bir iş kolundaki çalışmalarını kapsaması gerektir.” (9.2.1967 - 9, H. D. E. 1781. K. 13) İşyeri Sendikası ise, kanunun tarif ettiği bir işyerinde kurulmuş ve faaliyet sahası yalnız o işyeri ile sınırlı sendikadır.

Bölge ve Lokal Sendika tarifinde ise şu unsurlar esas olarak alınmıştır. Bölge sendikası için, coğrafi bölge, Bölge Çalışma Müdürlüğü sahası. Diğer taraftan bölge tabiri (Ankara Bölgesi.... gibi) ve havalî tabiri (Ankara ve havalisi... gibi). Lokal Sendika için ise, daha dar mekân birimleri kabul edilmiştir. Meselâ il, ilçe, bucak veya köy gibi. Ayrıca şunu da belirtelim ki, bu tip sendikalar yalnız belirli işkollarında kurulmakta olup, faaliyet sahaları bakımından bir ayırma konu olmaktadır.

“Sendika Birlikleri, belirli bir mahal veya bölge sınırları içinde, birbiriyle ilgili olmayan çeşitli işkollarında dahi olsa, mevcut sendikaların en az ikisinin”, (Md. 9/2.a- 274 S.K.),

“Federasyonlar, aynı işkolunda ve o işkolu ile ilgili işkollarında mevcut sendikalardan en az ikisinin”, (Md. 9/2.b 274 S.K.),

“Konfederasyonlar, mevcut birlik, federasyon ve işkolu esasına göre kurulu sendikalardan en az ikisinin”, (Md. 9/2.c-274 S.K.). Üye sıfatıyla bir araya gelmeleri suretiyle kurulurlar.

Son üç tipin üst teşekküller olduğu açıktır. Bunlardan yalnız Federasyonların yetkileri bakımından 275 sayılı Toplu Sözleşme, Grev ve Lokavt Kanununun şümulüne girdiğini de ayrıca belirtmek icab eder.

Bu izahlardan sonra, mevcut 711 sendikanın tiplere göre nasıl bir dağılıma gösterdiğini aşağıdaki tabloda gözden geçirmek mümkündür.

Sendikanın Tipi	Sendika Sayısı	%
İşkolu Sendikası	218	30.67
Bölge Sendikası	130	18.28
Lokal Sendika	211	29.68
İşyeri Sendikası	127	17.86
Federasyon	16	2.25
Sendika Birliği	7	0.98
Konfederasyon	2	0.28
TOPLAM	711	100 --

2 — Mekân İtibariyle İşçi Sendikaları :

Konumuzla ilgili mekân birimleri için üç türlü ayırım düşünülmüştür. 1) Coğrafi bölgelere düşen sendika sayısı, 2) Bölge Çalışma Müdürlüklerine düşen sendika sayısı ve 3) İllere düşen sendika sayısı.

Aşağıdaki tablo coğrafi bölgelere düşen sendika sayısını göstermektedir:

Bölgeler	Sendika Sayısı	%
Marmara Bölgesi	272	38.25
İç Anadolu Bölgesi	170	23.91
Ege Bölgesi	70	9.85
Akdeniz Bölgesi	48	6.75
Doğu ve Orta Karadeniz Bölgesi	48	6.75
Batı Karadeniz Bölgesi	48	6.75
Doğu Anadolu Bölgesi	40	5.63
Güneydoğu Anadolu Bölgesi	15	2.11
TOPLAM	711	100.--

Dikkat edilecek olursa, sendika sayısının en kabank olduğu bölgeler Marmara ve İç Anadolu Bölgeleridir. Güney Doğu Anadolu Bölgesi

hariç, diğer bölgeler sendika sayısı bakımından aşağı yukarı eşit vaziyettedir.

Diğer taraftan sendika sayısının bazı bölgelerde toplanmasına yol açan faktörlerin başında, sanayi ve idarî merkezlerin geldiği bir gerçektir. Yahut idarî merkez veya sanayi merkezleri bu bölgelerde sendika kesafetinin bir sebebi olduğu gibi, bir neticesi olduğu da söylenebilir. Bahis mevzuu bölgelerin Marmara Bölgesi ile İç Anadolu Bölgesi olduğu açık ve tabiidir. Bölge Çalışma Müdürlüğü esasına göre, İstanbul'da 197 sendikânın (toplam sendika sayısının % 27.72 si), Ankara'da 129 sendikânın (toplam sendika sayısının % 18.15 i) bulunması bu iddiamızı teyit etmektedir. Bundan başka İzmir'de 46, Adana'da 40, Zonguldak ve Samsun'da 32 sendikânın mevcut olduğu anlaşılmaktadır.

Çalışma bölgeleri aslında bir veya bir kaç il bakımından belirli bir bölgenin merkezi durumunda bulduklarından, sendika sayısının iller itibarıyla gösterdiği durum, Çalışma Müdürlüklerinin bulunduğu bölgelere nazaran çok az değişiklik arz etmektedir. Meselâ illere göre, İstanbul'da 195, Ankara'da 122, İzmir'de 45, Zonguldak'da 32, Samsun'da 24 sendikânın mevcudiyeti bu durumu teyit etmektedir.

En büyük kesafet, önce deniz nakliyatı işkolu bakımından İstanbul bölgesi, ikinci olarak İstanbul'da gıda işkolu, üçüncü olarak Ankara'da inşaat işkolu ve İstanbul'da inşaat işkolu, metal, bankacılık, Ankara'da enerji ve kamu hizmetleri, Zonguldak'ta madencilik işkollarındadır. İlk bakışta yukardaki mutlak toplanmalar göze çarpmaktadır. Ancak mesele nisbî olarak düşünüldüğü takdirde, İstanbul ve Ankara'daki toplanmaların gözde büyütülmemesi gerekir. Çünkü bu bölgelerdeki toplam sendika sayısı da kabarıktır. İstanbul bölgesi deniz nakliyatı işkolundaki 22 sendikânın, toplam sendika sayısına nisbeti % 3 ve İstanbul'daki toplam sendika sayısına nisbeti ise % 11 dir. Halbuki meselâ, Zonguldakta madencilik işkolundaki 10 sendika, toplam sendika sayısının % 1.42 si, fakat Zonguldaktaki toplam sendikaların % 31.27 sidir. Bundan da anlaşılacağı gibi, yukarıda sayılan mutlak toplanmaların, toplam sendika sayısının daha az olduğu bölgelere gidildikçe ehemmiyeti azalmaktadır. Hatta bir kaç istisna dışında, işkollarındaki sendika sayısının bölgelerdeki dağılımına göre de aynı durum mevzubahistir. Bu itibarla sendika sayısı kabarık bulunan çalışma bölge merkezi bakımından, sendika sayısı kabarık olan işkolunda mutlak olarak bir toplanma olabileceği ileri sürülebilir. Ancak bu da nisbî bir önemi haiz değildir.

Meseleye ancak sayıca farklar açısından bakıldığı, daha doğru bir ifade ile, eldeki doneler ancak buna müsaade ettiği için, gerek işkolların-

da, gerek belirli merkezlerde, nihayet belirli bir işkolundaki sendikaların belirli merkezlerde toplanmalarını kati sebeplere bağlamak mümkün değildir. Yine bu hususta sendika toplam sayısını arttıran faktörleri ortaya çıkarmak kabil olamamıştır. Ancak bu hususta bazı faraziyeler ileri sürülebilmekte ve bunların gerçeğe yakınlığı tetkik konusu olmaktadır. Bu arada meselâ yukarıda sendikaların toplam sayısını arttıran bazı faktörler üzerinde durulmuş ve bunlardan biri olan bölge dağılımı bahis konusu edilmiştir.

Şimdi de sendika tiplerinin tesirleri üzerinde durmak istiyoruz. Filhakika mevcut 16 Federasyon merkezinden 11 i Ankara'da, 4 ü İstanbul'da ve 1 i de Kayseri'dedir. Federasyon merkezlerinin büyük bir kısmının Ankara'da bulunmasının sebebini, Ankaranın en büyük idarî bir merkez olması teşkil etmektedir. 4 Federasyon merkezinin İstanbulda bulunması ise, İstanbul'un Türkiye'nin en kesif sanayi merkezi olmasından ileri gelmektedir. Bu iki merkez dışında, şeker üretimi ile ilgili işkolunda faaliyet gösteren diğer bir federasyonun merkezi ise Kayseri'de bulunmaktadır.

Federasyonlar hakkındaki kısa izahlardan sonra, şimdi diğer sendika tiplerinin bölge dağılışı bakımından gösterdiği hususiyetler üzerinde duralım. Buna göre, bazı bölgelerde mutlak toplanmaların mevcudiyeti ortaya çıkmaktadır. Bunu istisnaî bir durum olmaktan çok, normal olarak kabul etmek lâzımdır. Çünkü toplanmalar işkolu sendikalarının daha çok Ankara ve İstanbul gibi idare ve sanayi merkezlerinde bulunmalarından ileri gelmektedir. Ancak istisnaî bir durum olarak İzmirde, Bölge tipi sendikalar bakımından bir temerküz göze çarpmaktadır. Bunun sebebini ise, tercihten başka bir şey olmadığı ortadadır (İzmirde faaliyet gösteren bölge tipi sendikalar sayısı % 24, bunun aynı bölgedeki toplam sendika sayısına oranı ise % 54 dür). Yukarıda izah edilen üç özel durum dışında, tipler bakımından sendikaların çalışma bölgelerindeki dağılımı şöyle bir durum göstermektedir:

3 — İşkolları İtibariyle İşçi Sendikaları :

a) İktisadî Sektörlerde İşçi Sendikalarının Dağılışı :

Önce sektörlerdeki sendika sayısını gözden geçirmek lâzımdır. Bunun için kullanılacak tablonun, milletlerarası mukayeselere de elverişli bir tablo olduğunu belirtmek gerekir. Her sektördeki sendika sayısından sonra, işkolları yönetmeliğine göre işkolları ile ilgili işkollarındaki sendika

sayısı tetkik edilecektir. Sektörlerdeki sendika sayıları aşağıdaki tabloda görülmektedir:

Sektörler	Sendika Sayısı	%
Tarım	21	2.95
	21	2.95
Madencilik	73	10.27
İmalat	200	28.15
İnşaat	95	13.36
Enerji	33	4.64
	401	56.42
Ticaret	29	4.05
Nakliyat	56	12.11
Hizmetler	149	20.96
	264	37.12
Belirsiz (İlgili İşkollarına göre kurulmuş)	25	3.51
	25	3.51
TOPLAM	702	100.--

Sendika sayısının en yüksek olduğu sektörün imalat, buna karşı, en düşük olduğu sektörün ise tarım olduğu görülmektedir. Ancak bu durumun tarım sektöründe sendikacılık bakımından bir ihtisaslaşma ve merkezleşme, buna karşı imalat sektöründe bir sendika spekülasyonunun hüküm sürdüğü manasına gelmeyeceğini de bilhassa kaydetmek lâzımdır. Bu arada türlü sektörlerde çalışan işçi sayısının artışına bağlı olarak, sendika sayısının da artış kaydedeceği söylenebilir. Yukarıdaki tablodan, sendika sayısının yüksek olduğu diğer sektörlerin hizmetler, inşaat, nakliyat ve madencilik olduğu anlaşılmaktadır. Aslında bu sektörlerde de işçi sayısının yüksek olduğu bir gerçektir.

b) İşkolları Yönetmeliğine Göre Sendikaların Dağılışı :

274 Sayılı Sendikalar Kanununun 9 uncu maddesinin 3 ncü bendinde derpiş bulunan işkolları Çalışma Bakanlığınca hazırlanan İşkolları Yönetmeliği hükümlerine göre 36 guruba ayrılmıştır. Bundan başka işkolları da kendi guruplarında birbirleriyle ilgili olarak tesbit edilmiştir. 9 gurup olarak tespit edilen bu "ilgili işkolları" ndan sarfınazar edildiği takdirde, memleketimizde işçi sendikalarının faaliyetleri bakımından en çok 27 işkolunda kurulup faaliyet gösterebileceği ortaya çıkmaktadır. Burada hemen şunu belirtelim ki, işkollarındaki bu tasnif millî sendika (işkolu sendikası) temayülünün bir neticesi olarak tezahür etmektedir. Ancak

Biz burada belirli bir andaki durumu ele alarak tahlil ettiğimiz için, sendikacılığımızda nasıl bir temayülün ortaya çıktığını veya çıkacağını bu amünasebetle söylemek güçtür.

1967 yılı sonu itibariyle, sendika tiplerinin sayı bakımından bir kısmı işkollarında göze batar şekilde fazla, diğer bazı işkollarında ise, bazı tip sendikaların hiç bulunmadığı dikkati çekmektedir. Ancak burada sözü edilen işkollarında toplam sendika sayısının azlığı sebeplerinin üzerinde durulmıyacaktır. İstatistikî bir faraziye olarak denilebilirki, acaba bütün işkollarında sendika sayısı eşit bir dağılıma meydana getirecek kadar büyük olsaydı, bazı işkollarında bazı tip sendikalar bulunmıyacak veya çok az sayıda mı olacaktı?

Meseleyi izah edebilmek için, sendika sayısının fazla olduğu işkolları ele alınmak suretiyle şu tablo meydana getirilmiştir:

	İşkolu		Bölge		İşkolu		İşyeri		
		%		%		%		%	
Madencilik	8	1.14	17	2.42	10	1.42	30	4.47	66
Gıda	15	2.13	20	2.85	30	4.27	4	0.57	71
Metal	8	1.14	10	1.42	13	1.85	9	1.28	41
Yapıcılık	20	2.85	17	2.42	19	2.70	9	1.28	66
Kamu hizmet	15	2.13	8	1.14	10	1.42	15	2.13	48
Hizmetler	9	1.28	9	1.28	20	2.85	1	0.14	40

6 İş kolunu esas alarak tanzim edilen tabloda, sendika tipleri aşağı yukarı birbirine yakın nisbetler göstermektedir. Burada nisbetleri bulurken, kesrin paydasına toplam sendika sayısı koyulduğu takdirde, nisbetlerin farklar gösterdiği müşahede edilmektedir.

Bu esasa göre bulunan nisbetler şöyledir:

Madencilik	3.67	13.08	4.26	23.62
Gıda	6.88	15.38	12.80	3.15
Metal	3.67	7.69	5.54	7.87
Yapıcılık	9.17	13.05	8.13	7.87
Kamu hizmet	6.88	6.05	4.26	11.81
Hizmetler	4.13	6.92	8.53	0.79

Yukardaki nisbetlerden de anlaşılacağı gibi, madencilik işkolunda işyeri ve bölge sendikaları, gıda işkolunda bölge ve lokal sendikalar, inşaat işkolunda bölge sendikaları gibi tiplerde nisbi toplanmalar görülmektedir. Meseleye bir de kesrin paydasına her işkolundaki toplam sen-

dika sayısını koyarak bakmakta fayda vardır. Bu açıdan sendikaların sayısının nisbi olarak toplanmaları şöyledir: Filhakika madencilik işkolunda işyeri sendikası % 45, gıda işkolunda lokal sendika % 43, hizmet işkolunda lokal sendika % 50 olduğu görülmekte, bunların dışında işkolunda içinde sendika tipleri önemli nisbetlerde temerküz arz etmektedir.

Dikkat edilecek olursa, işkolu sendikası tipinde sendika sayısının, diğer tiplere göre en yüksek noktayı teşkil etmesine rağmen, sendika sayısı yüksek bulunan işkollarında düşük nisbetler arz etmektedir. Hemen bütün işkollarında, işkolu seviyesinde sendikalar kurulmuş ve faaliyete geçmiş bulunmaktadır. İlgili işkolları esasına göre kurulmuş bulunan 33 sendikanın 27 tanesinin işkolu sendikası olması da, işkollarında "Türkiye Tipi" sendika fikrinin yerleşmiş bulunduğu intibamı vermektedir. Hatta toplam sendika sayısı az olan işkollarında, Türkiye Tipi sendikalar daha yüksek nisbetler arz etmektedir. Bu arada deri-kundura işkolundaki 5 sendikanın 3 ünün Türkiye Tipi, 2 sinin lokal, lâstik-kauçuk işkolundaki 8 sendikadan 4 nün Türkiye Tipi, 3 nün Lokal, 1 nin ise Federasyon, haberleşme işkolundaki 7 sendikanın 6 sunun Türkiye Tipi, 6 nin İşyeri, güzel sanatlarla ilgili işkolundaki 10 sendikanın 8 inin Türkiye Tipi, 2 sinin Lokal sendika olması yukarıdaki görüşü destekler mahiyettedir.

Türk sendikacılığında merkezileşmenin son durumu hakkında, yukarıda da belirtilen "Türkiye Tipi" sendikaların bütün işkollarına sirayet etmiş olduğu ve bu dağılımın, sendika sayısının az bulunduğu işkollarında nisbeten daha yüksek olduğu ileri sürülebilir.

İşkollarında sendika sayısının artması üzerinde tesiri olan faktörlerden birinin de, Federasyonlar olduğunu, diğer taraftan Federasyonların Bölge ve Lokal sendikaların artmasında önemli bir rolü olacağını daha önce belirtmiş bulunmaktayız. Aynı hususlar işkolları için de söylenebilir. Filhakika, Federasyon bulunan işkollarında genellikle sendika sayısının artmakta olduğu hemen dikkate çarpmaktadır. Ayrıca yine Federasyon bulunan işkollarında, genellikle Federasyon üyeliği niteliği taşıyan sendika tiplerinde sendika sayısının Türkiye Tipi sendika sayısından daha yüksek nisbetlere ulaştığı anlaşılmaktadır. İşkolunun hususiyetine göre ise, ya Bölge sendikası sayısı, ya Lokal yahut İşyeri sendikası sayısının nisbi olarak daha yüksek olduğu da müşahede edilmektedir.

N E T İ C E :

Burada esas hedefi, küllî ve eksiksiz bir sendika araştırması teşkil etmediği için, bünye ve gelişme sebepleri üzerinde derinlemesine bir tet-

kik yapılmamıştır. Hatta sendikaların sayısının yüksek olduğunu söylerken, bunun sebebi üzerinde de durulmamıştır. Çünkü sendikacılık hareketi üzerinde tesire sahip bulunan faktörler hem çok, hem değişiktir. Filhakika her değişik faktör için ayrıca derinlemesine inceleme ve araştırma yapmak ta mümkündür. Meselâ işkollarının bünyevi özelliği, işkolu yahut sanayiın mazisi yahut tutunmuş olup olmadığı, yerleşikliği, sendikaların kıdemi, sendikal zihniyetin yerleşmiş olup olmadığı vesaire gibi sendikacılık bakımından asil ehemmiyeti büyük olan faktörlerden başka coğrafi, sosyal, kültürel, ekonomik ve politik bir çok faktörün de bu hususta tesirli olacağı açıktır. Gerek toplam sendika sayısındaki fazlalığın, gerek işkolu veya bölge sendikaların sayısında görülen fazlalığın sebeplerinin neler olduğunu anlamak için, sendikacılığı esas konu olarak ele alan derin ve geniş bir araştırmaya ihtiyaç olduğu aşikârdır.

II — İşveren Sendikaları :

Çalışma Bakanlığı kayıtlarından elde ettiğimiz bilgilere göre, Türkiye'de işveren sendikalarının toplam sayısı 105 dir. Bu 105 işveren sendikalarının 1 tanesi Konfederasyon, 2 tanesi Birlik ve geri kalan 102 tanesi de 275 sayılı kanunun hükümlerine göre, toplu iş sözleşmelerinde taraf olma yetkisini haiz sendikalarlardır. Bu bölümde Konfederasyon ve Birliklerin dışında kalan, yani toplu iş sözleşmelerinde taraf olma yetkisi bulunan 102 işveren sendikası bazı faktörler bakımından sıralanacak ve incelenecektir. Konuya esas aldığımız faktörler ise şunlardır:

- 1 — İktisadî Faaliyet Kollarına Göre İşveren Sendikaları,
- 2 — İller ve Tipler İtibarıle İşveren Sendikaları,

1 — İktisadî Faaliyet Kollarına Göre İşveren Sendikaları :

İllerde yapılacak bazı mukayeselerde kolaylık temini gözönünde bulundurulurken, burada ayrıca ikinci dereceden bir ayırım yapmak ihtiyacını duyulmuştur.

a) İşveren Sendikalarının Sektörlere göre dağılımı :

Sektörler ve sektörlerde işveren sendikacı sayısını gösteren tablo aşağıdadır:

Sektörler	Sendika Sayısı
0 Tarım	1
1 Madencilik	4
2-3 İmalât	61
4 İnşaat	4
5 Enerji	0
6 Ticaret	4
7 Nakliyat	5
8 Hizmetler	22
TOPLAM	102

Tablonun tetkikinde anlaşılacağı gibi, işveren sendikalarının yarısından fazlası imalat sektöründedir. İşletme sayısı bakımından meseleye bakıldığı takdirde, bu durum gayet normaldir. İmalat sektöründe yalnız emek imalâtı ile ilgili 23 sendika sayılmıştır. Daha açık bir ifade ile, Türkiye'de imalât sektöründeki bazı işkollarında işyeri sayısının çokluğunun bir neticesi olarak işveren sendikası sayısı da çok sayıda bulunmaktadır. İmalât sektöründen sonra sendika sayısının hizmet sektöründe yüksek olduğu anlaşılmaktadır. Otel, lokanta, kiraathane, eğlence yerleri v.s. gibi işyerlerinin yaygın bulunduğu bu sektörde de işveren sendikalarının fazla sayıda olması yine tabiidir. Ayrıca yukarıda adı geçen sektörlerde umumiyetle bölge ve lokal sendikacılığın hakim olduğunu da aşağıdaki tablodan anlamaktayız.

Sektörler	Sendika Tipleri			Toplam
	Türkiye Tipi	Lokal	Bölge	
0 Tarım	1	—	—	1
1 Madencilik	4	—	—	4
2-3 İmalât	28	28	5	61
4 İnşaat	3	1	—	4
5 Enerji	—	—	—	0
6 Ticaret	2	2	—	4
7 Nakliyat	4	—	1	5
8 Hizmetler	11	8	4	23
TOPLAM	53	39	10	102

Yukarıda da belirttiğimiz gibi, imalât ve hizmetler sektörlerinde Lokal ve Bölge tipi işveren sendikalarının çoğunlukta olmasının sebebini, bu sektörlerde küçük, fakat çok sayıda işyerlerinin bulunmasında aramak lâzım geldiği gibi, ayrıca bu tip küçük işletme sahiplerinin buldukları il sınırları içinde faaliyette bulunacak sendikalar kurma isteğinde aramak da yanlış olmaz. Diğer taraftan küçük işletmelerin işçi sendikaları karşı-

sında kuvvetli olma düşüncesi, başka bir ifade ile işçi sendikaları karşısında küçük işletmelerin kuvvetli bulunması kaygusu ve netice itibarile, ancak birlikte hareket etmek mecburiyeti, yukarıda adı geçen sektörlerde sendika sayısını artıran bir sebep olarak gösterilebilir.

Diğer taraftan, enerji sektöründe hiçbir işveren sendikasının bulunmaması, kamu kesiminin bu sektörde mutlak bir hakimiyete sahip olduğu ve kamu iş yerlerinde, işverenler bakımından sendikalaşmaya gidilmediği neticesi çıkmaktadır.

b) İşkolların Yönetmeliğine Göre Sendikalar :

İşveren sendikalarının en çok toplandığı işkolları, tabloya göre çokluk sırası ile, gıda-içki-tütün, hizmetler (Otel-Lokanta v.s.), tekstil, gazetecilik v.s. dir. Sektörlerdeki dağılımda temas edildiği gibi, işyeri sayısının fazla oluşu, sendika sayısını artıran en önemli bir faktör olduğu gibi, ayrıca özel kesimin hakim olduğu işkollarında da sendika sayısının kabarıklık olduğu bir gerçektir.

36 işkolunun 24 ünde işveren sendikasının kurulu bulunduğu ve faaliyet gösterdiği de ayrıca göze çarpan başka bir sonuçtur. Tabloda görülen 24 işkolunun hepsinde Türkiye-Tipi işveren sendikaları bulunmaktadır. Ancak bazı işkollarında Lokal veya Bölge işveren sendikaları görülmektedir. Daha önce de belirttiğimiz gibi, işyeri sayısının fazla olduğu ve küçük işletmelerin hakim bulunduğu işkollarında Lokal sendikaları, sayısı, diğer tipleri geçmektedir. Gıda-içki-tütün işkolunda kurulu bulunan 32 işveren sendikasının 24 tanesi Lokal, 4 tanesi Türkiye Tipi ve 4 tanesi ise Bölge sendikasıdır. Otel, lokanta gibi hizmet işkolunda kurulu bulunan 14 işveren sendikasının 8 tanesi Lokal, 4 tanesi Türkiye Tipi ve iki tanesi de Bölge sendikasıdır. Bunlardan başka, Lokal sendikaların da faaliyet gösterdiği işkolları şunlardır: Petrol, tekstil, matbaacılık, kimya, inşaat ve ticaret. Buna mukabil Bölge sendikaları ne, tekstil ve kara nakliyatı, ne de gazetecilik işkollarında kurulu bulunmaktadır. Bu işkollarında da küçük işletmelerin yaygınlığı yine bir gerçektir. Meselâ tekstil işkolunda dokuma atölyeleri gibi işyerlerinin bulunması, aslında Lokal işveren sendikalarının mevcudiyetini ortaya çıkarmaktadır.

Hülasa, işveren sendikacılığı bakımından imalat sektörüne hakim olan işkolları olarak gıda-işçi-tütün ve tekstil, hizmetler sektörüne hakim olan işkolları olarak da Otel-lokanta gibi işyerlerini kavrayan 32 sıra nolu işkolu ile, gazetecilik işkolu sayılabilmekte, bu sektör veya işkollarının işveren sendikalarının toplam sayısını artırdığı müşahade edilmektedir.

2 — İller İtibarıle İşveren Sendikaları :

Burada mekân ünitesi olarak iller esas alınmıştır. Çünkü herşeyden önce işveren sendikalarının sanayi merkezlerinde ve hususile işyeri sayısının kalabalık bulunduğu illerde toplanacağı aşikârdır.

İşveren sendikalarının büyük bir çoğunluğu aşağıda görülen beş büyük ilde toplanmıştır. İstanbul (46), Ankara (23), İzmir (8), Adana (7) ve Bursa (4), İşveren sendikalarının sanayi veya işyeri kesafeti ile yakın ilgisi olduğu meydandadır. Ancak daha önce, iktisadî faaliyetlere göre yaptığımız tahlilde de üzerinde durduğumuz gibi, işveren sendikalarının sayısını artıran en büyük faktör, gıda-içki-tütün ve otel-lokanta işkollarıdır. Bu işkollarına sayı bakımından hakim işyerleri fırınlar, oteller ve lokantalardır. Şu hale göre, işveren sendikalarının sayısını kabartan sebeplerin başında küçük işletme sahiplerinin sendikalaşma temayülü gelmektedir. Başka bir ifade ile, bazı işkollarında (gıda, otel-lokanta, gazetecilik gibi) küçük işletmeler bakımından sendikalaşma meyli, büyük işletmelere nazaran daha kuvvetlidir. Ancak bu durum Türkiye çapında olmamakta, mahalli veya bölgesel olmakta, adı geçen işkollarını da işveren sendikaları il veya bölge çapında teşkilâtlandırarak, sendika sayısını artırmaktadır.

Dikkati çeken diğer bir husus da, Türkiye Tipi işveren sendikalarının birkaç ilde toplanmış olmasıdır. İstanbul ve Ankara gibi büyük merkezlerin başta gelmesi ise normaldir. İstanbul (38) ve Ankarada (11) 53 Türkiye Tipi işveren sendikasıdan 49 unun bulunması tabii karşılanmalıdır. Bu iki vilâyet dışında Türkiye Tipi sendikaların merkezlerinin bulunduğu iller Adana (1), İzmir (1), Kayseri (1), Sakarya (1) dir.

Diğer taraftan Bölge tipi işveren sendika merkezleri ise, İzmir (5), Adana (3), Ankara (1) ve Samsun (1) gibi dört ilde bulunmakta ve faaliyet göstermektedir. Lokal işveren sendikalarının yaygınlığının en başta gelen sebepleri arasında ise, gıda ve şahsi hizmetler işkollarında kurulu bulunmanın bir neticesi olduğu şüphesizdir.

Görüldüğü gibi Türkiye'deki sendikacılık hareketleri, 27 Mayıs 1960 sonrasında Federal Almanya modeline göre teşkilâtlanmak prensibini benimsemiş olmasına rağmen, bir hayli dağınkılık göstermektedir. Gerçi bu durum, dünyamızda umumî bir hastalık mahiyetinde ise de, bazı memleketler bu tecezzi hastalığından kendilerini kurtarmanın yolunu bulmuşlardır. Dileğimiz Türkiye'de kurulu sendikaların, hususiyile işçi sendikalarının, bu günkü dağınkılıktan kurtulması ve bidayette kabullendikleri teşkilâtlanma prensibine sadık kalarak, derlenip toplanmalarıdır.

*Bugüne Kadar Neşredilmiş Yirmi Ciltlik Sosyal Siyaset
Konferansları Külliyatının İhtiva Ettiği Yazıların*

UMUMİ FİHRİSTİ

Konferansın Mevzuu	Konferansçının Adı	Cilt	Sayfa
İşçi Sendikalarının Vazifeleri ve Karşılaştıkları Güçlükler. Türkiye'de Ziraat İşçilerinin Durumu	Ord. Prof. G. Kessler	I	7
İşletmelerde İnsanları Sevk ve İdare Meselesi	Prof. Dr. F. Nalbandoğlu	I	16
Türkiye'de Sanayi İşçileri	Aziz T. Balkanlı	I	32
Türk İşçi Sendikalarının Karakteri	Prof. Dr. A. Ali Özeken	I	56
Sosyalizm ve İçtimaî Siyaset ...	Doç. Dr. Ferit H. Saymen	I	82
	Prof. Dr. Fındıkoğlu Z. F.	I	106
Zonguldak ve Karabük'teki Çalışma Şartları	Ord. Prof. Dr. G. Kessler	II	7
İş Mahkemeleri Kurulurken Bazı Düşünceler	Safa Ş. Erkün	II	34
Ücret Sistemleri	Ord. Prof. Dr. A. İsaac	II	49
İstanbul'da Mesken Meseleleri ve Gecekonducular	Dr. Ekmel Zadil	II	65
İş İhtilâfları ve Hal Yolları. ...	Prof. Ferit H. Saymen	II	88
Türk İşçisinin İktisadî İstikbali	Prof. Dr. R. Nalbandoğlu	II	124
İstanbul'da Şehirî İnsan Nakli Meselesi ve Tramvay İşçilerinin Bugünkü Durumu ...	Prof. Dr. Fındıkoğlu Z. F.	II	136
Garp Memleketlerinde İşçi Zümresinin Durumu	Ord. Prof. G. Kessler	III	1
İşsizlik ve İşsizlikle Mücadele Sosyal Sigortaların Mahiyet ve Vazifeleri	Ord. Prof. Dr. Ali İsaac	III	21
Ücretler ve Fiyatlar	Dr. Ekmel Zadil	III	36
Çalışan Kadınların Durumu ...	Prof. Dr. R. Nalbandoğlu	III	65
Türkiye Sanayiinde İşçiyi Barındırma Problemi	Avukat Mediha Arol	III	84
İşçi Sendikalarının Mahiyeti ve Vazifeleri	Prof. Dr. A. Ali Özeken	III	103
İstismar Nazariyesi ve İşçi Sınıfı	Doç. Dr. Orhan Tuna	III	131
	Prof. Dr. Fındıkoğlu Z. F.	IV	3

Konferansın Mevzuu	Konferansının Adı	Cilt	Sayfa
İş ve İşçi Bulma Hizmeti, Mahiyet ve Vazifeleri	Dr. Ekmel Zamil	IV	18
Türkiye'de İctimaî Siyaset Meseleleri	Avukat Saffettin Pınar	IV	38
Türkiye'de İş İhtilâflarının Tarihçesi ve Bugünkü Durumu	Ayukat Sedat Toydemir	IV	43
Liberalizm ve Sosyalizm	Ord. Prof. Dr. W. Weddingen	IV	67
Bugünkü Sovyet Sendikalarının Nazarî ve Tatbikî Esasları ...	Prof. Dr. Orhan Tuna	IV	78
İzmir'de İşçi Sendikaları Hakkında Sosyolojik Bazı Mübahedeler	Prof. Dr. Fındıkoğlu Z. F.	V	3
Milletlerarası Çalışma Teşkilâtı	Bedii Süngütay	V	34
İşçi ve İşveren Münasebetleri	Cemil Gider	V	33
İşçilerin Kâra ve Kararlara İştirak Hakları	Dr. Ekmel Zamil	V	41
İşçi Fırkaları ve Sosyal Demokrasi Hareketleri	Prof. Dr. Orhan Tuna	V	62
Amerika Birleşik Devletlerinde Devamlı İş Temini Meselesi	Prof. Dr. W. W. Waite	VI	3
İşçi ve İşveren Münasebetleri. Almanya'da İşçilerin İşletmelerin Sevk ve İdarelerine İştirakleri	Şefkati Türkekul	VI	8
Meslekî Yetişme ve İşçi Akademileri	Ord. Prof. Dr. S. Wendt	VI	12
I. L. O. nun Tekstil İşçilerine Sağladığı Faydalar	Dr. Ekmel Zamil	VI	24
İşçi Göziyle İşçi ve İşveren Münasebetleri	Livio Casto	VI	39
Amerika'da Sendikacılık Hareketleri	Bahir Ersoy	VI	47
Memleketimizde Sendikacılık Hareketlerinin Gelişmesi ve İşçilerimizin Sendikalaşması Meselesi	Leo Schachter	VI	57
İşletmeler Dahilinde Beşeri Münasebetler	Prof. Dr. Orhan Tuna	VI	61
İngiltere Kömür Sanayiinde 1900-1950 Yılları Arasında İşçi ve İşveren Münasebetleri	Robert E. Stone	VII	5
	Fuat Karayazıcı	VII	17

Konferansın Mevzuu	Konferansının Adı	Cilt	Sayfa
Asgari Ücretler	Ord. Prof. Dr. H. Arndt	VII	33
Türk Sendikacılığının İnkişafına Mâni Olan Bazı Sebepler Hayat Pahahlığı ve Ücretlerin Tayini	Bahir Ersoy	VII	41
Toplulukla İş İhtilâfları, Hazırlanması ve Yürütülmesi Meseleleri	Doç. Dr. Haydar Furgaç	VII	51
Sosyal Güvenlik Meselemiz ...	İlhami Coşkundeniz	VII	61
Tütün Sanayiinde İşçi Gözü ile İşveren - İşçi Münasebetleri	Doç. Dr. Cahit Talas	VII	84
Sendikacılık ve Siyaset	Ali Serter	VII	100
İşçi ve Sendikacıların Eğitimi	Prof. Dr. Orhan Tuna	VII	105
	Dr. Ekmel Zadil	VII	122
Kollektif Akitlerin Esas ve Nevileri	Ord. Prof. Dr. S. Wendt	VIII	5
İşçi Sağlığı ve Beslenme	Doç. Dr. Cihat Abaoğlu	VIII	22
Türkiye Mensucat Sanayiinde Ücretler	Dr. Sabahaddin Zaim	VIII	25
Memleketimizin Çalışma Meseleleri	Ord. Prof. Dr. Sadi Irmak	VIII	42
Modern Sosyal Siyasetin Bir Vasıtası Olarak Vergi	Doç. Dr. Memduh Yaşa	VIII	46
İş Mevzuatı Tatbikatının Kontrolü Mevzuunda İşveren ve İşçi Meslekî Teşekkülleri ile İş Müfettişliği Arasındaki Teşriki Mesai	R. Roch	VIII	58
Mesleğe Yönelme	Dr. Ekmel Zadil	VIII	69
Memleketimizde Sendikaların Üzerinde Durdukları Meseleler	Prof. Dr. Orhan Tuna	VIII	103
Sanayileşmede Beşerî Unsur ...	C. Kerr, F. H. Harbison, C. A. Myers, J. T. Dunlop	IX-X-XI	1
Amerikan Sendikalarının Siyasî Faaliyetleri	Prof. Dr. J.P. Windmuller	IX-X-XI	18
Amerikan Sendikaları ve Amerika'nın Dış Siyaseti	Prof. Dr. J.P. Windmuller	IX-X-XI	30
Türkiye'de Kollektir İş Muka velesi	Ord. Prof. Dr. F. H. Saymen	IX-X-XI	46
Türkiye'de İşletme İdarecilerinin Bugünkü Durumu	Dr Robert W. Kerwin	IX-X-XI	55
Sendikaların Verimliliğe Tesiri ve Bu Yönden İktisadî Ge-			

Konferansın Mevzuu	Konferansının Adı	Cilt	Sayfa
İşme Üzerinde / Oynadıkları Rol	Doç. Dr. Sabahaddin Zaim	IX-XXI	61
Amerikan Sendikalarının Produktivite Mevzuundaki Davranışları	Prof. Dr. J.P. Windmuller	IX-X-XI	73
En az Geçim İndirimi ve Aile Tahsisatı	Esat Tekeli	IX-X-XI	84
İngiltere'de Sosyal Güvenlik Organları ve Devlet Sigortalarının Fonksiyonları	Bedii Süngütay	IX-X-XI	95
Basında İstihdam Meselesi	Dr. Hıfzı Topuz	IX-X-XI	110
Değişen Dünya Şartları Karşısında İdareci	Dr. Şahap Kocatopçu	IX-X-XI	116
Memleketimizde İşçi Devri Mevzuunda Yapılan Araştırmalar ve Ortaya Koydukları Neticeler	Dr. Nusret M. Ekin	IX-X-XI	123
Sanayide Vasıflı İşçilerin Eğitiminin Önemi	John F. Barrett	IX-X-XI	193
Madeni Eşya Sanayiinde İşçi Sağlığı ve İşçi Emniyeti Meselesi	Kemal Türkler	IX-X-XI	198
İngiltere'deki Sosyal Emniyet Sisteminin Nüvesi	Sabahat Yalçın	IX-X-XI	217
İşsizlik Sigortası	Dr. Ekmel Zaidl	IX-X-XI	226
Kollektif Pazarlık Sisteminin Mahiyeti ve Prensipleri	Doç. Dr. Sabahaddin Zaim	XII	1
İşçilerin Kıdem İkramesinin Yeniden Tanzimi Zarureti ...	Doç. Dr. Kemal Oğuzman	XII	12
Türkiye'de Ücret İstatistikleri ve Ücret Tahavvülleri	Doç. Dr. Kenan Görtan	XII	17
Yapı Kooperatifleri ve Mesken Problemleri	Dr. Ekmel Zaidl	XII	31
İstihsal Sisteminde İnsan	Dr. Müh. İlhami Karayalçın	XII	70
İş Hekimliği ve İstihsal	Dr. İsmail Topuzoğlu	XII	93
Yakın ve Orta Doğudaki Teknik Yardım Faaliyetleri Açısından Milletlerarası Çalışma Teşkilâtı ve Az Gelişmiş Memleketler	S. K. Jain	XII	99
The, I.L.O. And Underdeveloped Countries With Special Reference To Technical Assistance Activites In The Near And Middle East	S. K. Jain	XII	106

Konferansın Mevzuu	Konferansının Adı	Cilt	Sayfa
Milletlerarası Çalışma Teşkilâtının Teşri Faaliyeti ve Türkiye	Ord. Prof. Dr. F. H. Saymen	XII	114
Sendikacılığın Dünü ve Bugünü	Prof. Dr. Orhan Tuna	XIII	1
Sendikaların Millî Gelirin Dağılımına ve İşçi-Gelir Payına Tesiri	Doç. Dr. Sabahattin Zaim	XIII	15
Beşerî Münasebet Meseleleri ve Türkiye'de Bu Hususta Mevcut İmkanlar	Prof. Dr. Frank B. Millet	XIII	35
İşletme İdarecilerinin Personel Politikası	Prof. Dr. Frank B. Millet	XIII	47
Sanayide Beşerî Münasebetler Bakımından Sendikaların Önemi	Prof. Dr. Frank B. Millet	XIII	57
Müdürlük Bünyeli Teşekküllere Müteallik Bazı Meseleler ...	Prof. Dr. Frank B. Millet	XIII	67
Sendika İçi Demokrasi	Prof. Dr. Frank B. Millet	XIII	81
Sendikalar ve Siyasî Faaliyet	Ord. Prof. Paul Hays	XIII	91
Sendika Hürriyeti	Dr. Metin Kutal	XIII	99
Anayasa Tasarısında Sendika Hürriyeti	Ord. Prof. Dr. F. H. Saymen	XIII	117
Sendikaların Dahilî İdaresi ...	Bahir Ersoy	XIII	129
Sendikaların Mesleğe Yönetim ve Eğitim Mevzularındaki Rollerini	Sabri Tıgılı	XIII	135
Türkiye'de İşveren Sendikalarının Gelişmemesi Sebepleri ve Bu Konudaki Alınması Gereken Tedbirler	Osman Kermen	XIII	139
Türkiye'nin İktisadî Kalkınmasında Sosyal Adalet ve Demokratik Devletçilik	Bülent Ecevit	XIV	1
XVI-XVII. Asırlarda Türkiye'de İnşaat İşçilerinin Hukukî Durumu	Prof. Ömer Barkan	XIV	21
Muhtelif Memleketlerde İşçi Eğitimi ve A.B.D. Yardım Programları	John F. McGonagle	XIV	37
Ziraat İşçilerinin Sendikalaşması	Doç. Dr. Gülten Kazgan	XIV	47
Kollektif Akdın Unsurları ve Bir Akid Örneği	Prof. B. C. Roberts	XIV	67
Sanayi Hayatında Kollektif İhtilâflar ve Tahkim	Prof. Dr. Orhan Tuna	XIV	83

Konferansın Mevzuu	Konferansçının Adı	Cilt	Sayfa
İngiltere'de İşçi-İşveren Müna- sebetleri	Prof. B. C. Roberts	XIV	95
Kendi Hayat Yolum	Ord. Prof. Dr. G. Kessler	XV	1
Kessler Hocanın Ölümü	Prof. Dr. Orhan Tuna	XV	11
Ordinaryüs Prof. Dr. G. Kessler 24.8.1883 - 8.8.1963	Prof. Dr. Muhlis Ete	XV	19
Hocam Kessler Hakkındaki İh- tisaslarım	Dr. Ekmel Zadil	XV	21
Ord. Prof. Dr. G. Kessler	Seyfi Demirsoy	XV	25
İlham Kaynağım Kessler Hoca İşçilerin Sevk ve İdareye İшти- raki Meselesi ve Bunun Sos- yolojik Sonuçları	Bahir Ersoy	XV	27
Türk Sendikacılığında Yeni Ceryan ve Gelişmeler	Prof. Dr. Philippe Muller	XV	33
Asgari Ücret ve Bazı Meseleleri	Bahir Ersoy	XV	41
Türkiye'de Sevk ve İdarenin Seyri	Dr. Metin Kutal	XV	49
Türkiye'de Sosyal Sigortaların Kuruluşu ve Gelişmesi	Prof. Renato Tagiuri	XV	67
Türkiye'de Sendikalizmin Ge- lişmesi ve İktisadî Hayata Tesiri	Şükrü Soykan	XV	73
Türkiye'de Ziraî Kredi ve T. C. Ziraat Bankası	İsmail Topkar	XV	83
İkinci Cihan Harbi Sonrası Al- manyasında işçi-İşveren Mü- nasebetleri	Asım Süreyya İloğlu	XV	89
Ücretler ve Sosyal Yardımlar Tatbikatı	Prof. Dr. Otto Neuloh	XV	119
A.B.D. de Basın Sanayiinde Fi- kir İşçileri ve Bunların Sen- dikacılık Meseleleri	Yük. Müh. Kâmil Oba	XV	127
Gelişmiş ve Az Gelişmiş Ekono- milerde Emek Arzının Husu- siyetleri	Prof. Charles M. Hulten	XV	137
İsrail'de Sendikacılık Hareket- leri ve Histadrut Teşkilâtı	Dr. Nusret M. Ekin	XV	147
Müstahdemler Zümresi ve Me- seleleri	Dr. Ekmel Zadil	XV	167
Sosyal Kanunlar ve Özel Teşeb- büs	Prof. Dr. Orhan Tuna	XV	191
	Dr. Nejat F. Eczacıbaşı	XVI	1

Konferansın Mevzuu	Konferansın Adı	Cilt	Sayfa
Bir Sosyal Yardım Organiza- yonu Olarak Kızılay	Doç. Dr. Amiran Kurtkan	XVI	7
Dış Ükelere Giden Türk İşçi- leri ile İlgili Meseleler	Necati Ahibaba	XVI	23
En Fazla Temsil Kabiliyetini Haiz Sendika Mefhumu	Doç. Dr. Metin Kutal	XVI	35
Az Gelişmiş Memleketlerde Sendikacılık	Prof. Dr. Walter Galenson	XVI	55
Sendikalar ve Produktivite ...	Doç. Dr. Nusret Ekin	XVI	69
Türkiye'de Petrol Sanayiinde Sendikacılık Faaliyetleri ...	Ziya Hepbir	XVI	95
Sovyet Rusya'da Sendikalar ile Devlet Arasındaki Müna- sebetlerin Gelişme Seyri	Doç. Dr. Nevzat Yalçıntaş	XVI	109
Ereğli Kömür İşçileri ve Sendi- ka Faaliyetleri	Mehmet Alpdünder	XVI	125
Ortak Pazar, Ortak Pazarda Sosyal Meseleler ve İngilte- re'nin durumu	Dr. Ekmel Zadir	XVI	147
Batı Almanya ve Avusturya'da Sosyal Mesken İnşaatı	Dr. Wilhelm Schliessleder	XVI	183
Memleketimizde Kömür İstih- raç Sanayiinde İlk Toplu Sözleşme	Gülten Köktaş	XVI	201
Almanya'da Yabancı İşçiler Me- selesi	Prof. Dr. Otto Neuloh	XVI	217
Türkiye'nin İktisadi ve Sosyal Gelişmesinde Sanayileşmenin Önemi	Doç. Dr. Sabahaddin Zaim	XVI	227
Teknolojik Gelişmenin Sosyal Siyasete Getirdiği Yeni Me- seleler	Prof. Dr. Orhan Tuna	XVI	251
Toplu İş Sözleşmesi Mevzuatı- mız üzerinde Mülâhazalar ...	Doç. Dr. S. K. Mimaroglu	XVII	1
Afrıkada İktisadi Gelişmenin Sosyal Problemleri	Prof. Dr. Otto Neuloh	XVII	27
Almanya'da Kararlara İştirak Türk Sendikacılığında Merke- zileşme Temayülü ve Muhte- mel Neticeleri	Prof. Dr. Otto Neuloh	XVII	37
275 Sayılı Kanuna Göre Uzlaş- tırma Müessesesi	Dr. Toker Dereli	XVII	45
İngiliz İşçi Sendikalarının Si- yasal Faaliyetleri	Suphi N. Okay	XVII	93
	Dr. Rüçhan Işık	XVII	105

Konferansın Mevzuu	Konferansçının Adı	Cilt	Sayfa
Türkiye Demir ve Çeliş İşletmelerinde İşçi - İşveren Münaşebetleri	Ahmet Çehreli	XVII	137
Dış Memleketlerdeki İşçilerimizle İlgili Bazı Meseleler ...	Gülten Köktaş	XVII	151
İşçi Eğitimindeki Son Gelişmeler	Engin Ünsal	XVII	171
Toplu Pazarlık Sistemi Karşısında İşletme İdaresi	Dr. Demirhan Tokel	XVII	183
İş Mevzuatına Tesirleri Bakımından Çalışma Meclisleri ...	Fuat Baydere	XVII	212
Çalışma Hayatında İş Emniyetinin Önemi ve Bazı Problemleri	Celâl Okutan	XVII	223
Türkiye'de İşveren Teşekkülleri	İlhan Lök	XVII	238
Batı Memleketlerine İşgücü Akımı Yönünden Doğu ve Kuzeydoğu Bölgesinde Bir Araştırma	Prof. Dr. Orhan Tuna	XVII	250
Milletlerarası İşgücü Hareketleri ve Türkiye	İcen Börtücene	XVIII	1
Dış Ülkelerdeki İşçilerimizin Sorunları	Bülent Ecevit	XVIII	47
Dış Ülkelerdeki İşçilerimizin Sosyal ve Kültürel Meseleleri	Şadi Pehlivanoğlu	XVIII	75
Dış Ülkelere İşgücü Akımı ve İş ve İşçi Bulma Kurumu ...	Turhan Erker	XVIII	85
Dış Ülkelere İşçi Gönderme Safha ve Sorunları	Necati Ahibaba	XVIII	105
Dış Ülkelere İşçi Akımının Önemi ve Teşkilât Sorunları	Zübeyir Bensan	XVIII	125
Dış Ülkelerdeki İşçilerimizin Sosyal Güvenlik Meseleleri	Ali Rıza Zengil	XVIII	133
Dış Ülkelerdeki İşçilerimize Hitap Eden Radyo Yayınları ...	Turgut Özakman	XVIII	141
Dış Ülkelerden Dönecek İşçilerimizin Toplum Kalkınmasındaki Roller ve Kooperatif İşgücünü Değerlendirme Projesi	Hüsnü Kurtluoğlu	XVIII	159
Türkiyedeki Alman İrtibat Bürosunun Çalışma Şekli ve Türk İşçilerinin Almanya'ya Sevkinin Önemi	Teodor Marquard	XVIII	171

Konferansın Mevzuu	Konferansçının Adı	Cilt	Sayfa
F. Almanya'da Türk İşçilerinin Suçluluk Durumu ile İlgili Meseleler	Bengü Öktem	XVIII	178
Dış Ükelere İggücü Sevkinin Sosyal ve Ekonomik Hayatımızdaki Etkileri	Mukbin Birerçin	XVIII	199
Dış Ükelerdeki İşçilerimizle İlgili Mali Meseleler	Turan Yazgan	XVIII	205
Türk İşverenlerinin Dış Ülkelere İşçi Akımı Karşısındaki Davranışları	Dr. Toker Dereli	XVIII	229
Batı Almanya Halk Efkârı ve İşletmeler Gözü ile Yabancı İşçiler	Prof. Dr. Orhan Tuna	XVIII	259
Ortak Pazarda Çalışma Meseleleri ve Türkiye	Doçent Dr. Nusret Ekin	XVIII	279
Gelişen Ülkelerde Sendikalar ve Siyaset	Bruce H. Milleri	XIX	1
Türkiye'de İşçi Konutları Sorunu	Doç. Dr. Ruşen Keleş	XIX	17
Tekstil Sanayiinde Toplu Sözleşme Tatbikatından Doğan Meseleler	İmren Aykut	XIX	41
Madenî Eşya İş Kolunda Toplu Sözleşme Tatbikatından Doğan Meseleler	Ertuğrul Soysal	XIX	59
İş Uyuşmazlıklarının Çözüm Yolları ve Yerleri	Av. Suphi N. Okay	XIX	77
Borçlar Kanunu ve İş Mevzuatı Açısından İş Kabulden Kaçınma	Prof. Dr. Kenan Tunçomağ	XIX	93
Türkiyede Sanayi Sektöründe Produktivitenin Ölçülmesi ve Sorunları	Çetin Tokcan	XIX	115
Gelişme Halindeki Memleketlerde Gönüllü Gençlik Hizmetlerinin İktisadî Önemi	Alfred Frish	XIX	123
Sendikacılığın İktisadî Açidan Tahlili	Robert M. Macdonald	XIX	133
Toplum Kalkınmasının Ekonomik ve Sosyal Yönleri	Doç. Dr. Cevat Geray	XIX	155
Milletlerarası Çalışma Sözleşmelerinin Türk Mevzuatına Tesiri	Dr. Rüçhan Işık	XIX	167

<u>Konferansın Mevzuu</u>	<u>Konferansın Adı</u>	<u>Cilt</u>	<u>Sayfa</u>
Toplu Pazarlık Stratejisi ve Taktikleri	Dr. Toker Derehi	XIX	175
Az Gelişmiş Ülkelerde İşsizlik Araştırmaları ve Sonuçları ...	Doç. Dr. Nusret Ekin	XIX	201
Toplu İş Uyuşmazlıkları ve Barışçı Yollarla Çözülmesi	Doç. Dr. Metin Kutal	XIX	219
506 Sayılı Kanunun Getirdiği Yenilikler	Dr. Ekmel Zâdil	XIX	255
Refahın Çalışma Münasebetlerine Tesiri	Doç. Dr. Nevzad Yalçıntaş	XIX	285
Sovyet Rusya'da Sosyal Sigortaların Finansmanı ve Kapasitesi	Vladimir Naleszkiewicz	XIX	299
Türkiye'nin İktisadî Gelişmesinde Ücret Siyasetinin Önemi	Prof. Dr. Sabahaddin Zaim	XIX	323
İşçilerimizin Yurda Dönüş Meseleleri	Prof. Dr. Orhan Tuna	XIX	351
Sosyal Siyaset Konferanslarının Yirminci Yılı	Prof. Dr. Orhan Tuna	XX	1
Türk Folklorunda Sosyal Mesele	Ahmet Kutsi Tecer	XX	9
Az Gelişmiş Ülkelerde İşsizlik Yönünden Nüfusun Bünyesi ve Türkiye'deki Durum ...	Prof. Dr. Kenan Gürtan	XX	17
Türkiye'de İnsangücü Açısından İşsizlik	Çetin Tokcan	XX	37
Kamu Sektöründe Sendikalar, İş Uyuşmazlıkları ve Grevler	Av. Engin Ünsal (MILR)	XX	45
Türkiye'de İşçi Konfederasyonlarının Kuruluş ve Görevleri	Kemal Sülker	XX	65
Türk-İş'in Politik Yönü	Av. Orhan Apaydın	XX	95
Federal Almanya'da Sosyolojik Açıda İşçi Meseleleri	Dr. Friedrich Weltz	XX	103
Kooperatifçilik ve Raiffeisen Türkiye'de İşsizlik Sigortasının Kurulması ile İlgili Meseleler	Dr. Ekmel Zâdil	XX	115
Devlet Personeli (Memur) Sendikalarının Hukukî Esasları ve Sınırları	Dr. Turan Yazgan	XX	151
	Doç. Dr. Metin Kutul	XX	169

Konferansın Mevzuu	Konferansçının Adı	Cilt	Sayfa
Türkiye'de İş Mücadeleleri ... İşçi Sendikası Üyelüğünün Şart- ları	Doç. Dr. Nusret Ekin	XX	203
İkinci Beş Yıl Kalkınma Plânının Sosyal Yönü	Av. Suphi Nâhit Okay	XX	221
Türkiye'de Sendikacılık ve Sendikalarımız	Doç. Dr. Nevzat Yalçıntaş	XX	237
	Prof. Dr. Orhan Tuna	XX	255

